

3. Iliencko O. L. English Lexicology : tutorial / O. L. Iliencko, I. A. Kamienieva, Ye. S. Moshtagh; O. M. Beketov National University of Urban Economy in Kharkiv. – Kharkiv: Publishing House I. Ivanchenka, 2020. – 218 p.

Маріанна Яшкін,

Тернопільський національний педагогічний університет
імені Володимира Гнатюка;

Науковий керівник: кандидат філологічних наук, викладач
Вишневська Галина Богданівна

ВІЗУАЛІЗАЦІЯ ЧАСТОТНОСТІ ГРАМАТИЧНИХ СТРУКТУР ЗА ДОПОМОГОЮ ХМАР СЛІВ: МЕТОДИКА ТА ЗАСТОСУВАННЯ У ВИВЧЕННІ УКРАЇНСЬКОЇ МОВИ

Вступ. Сучасні освітні практики дедалі частіше спрямовані на візуальних і цифрових інструментах як до ефективних засобів подачі, аналізу та інтерпретації мовного матеріалу. Одним із таких засобів є хмари слів, що дозволяють графічно представити лінгвістичні характеристики тексту. Попри поширеність цього інструменту у вивченні лексики, потенціал його застосування для аналізу граматичних структур залишається недостатньо дослідженим.

Актуальність теми. У добу цифровізації та візуалізації інформації надзвичайно актуальним постає питання пошуку ефективних способів унаочнення мовних явищ [1; 4]. Необхідності розширення функціонального застосування хмар слів [2]. Вивчення граматики традиційно сприймається як абстрактний і складний процес, тож інтеграція цифрових візуалізацій, хмар слів, у навчальний процес може значно підвищити його ефективність.

Мета дослідження – обґрунтування можливостей використання хмар слів для візуалізації частотності граматичних структур у текстах різних жанрів, а також окреслення методичних перспектив такого підходу у викладанні української мови.

У сучасній парадигмі гуманітарної освіти зростає інтерес до використання візуалізаційних інструментів, які дозволяють унаочнити складні мовні процеси та структури. Серед численних цифрових засобів, що стали доступними викладачеві й учневі, особливу увагу привертає так зване «хмарне» представлення мовного матеріалу – візуалізація у вигляді хмар слів, де розмір, колір чи положення окремих елементів репрезентує їхню частотність або значущість у межах певного тексту чи корпусу текстів. Водночас більшість прикладів такого застосування стосується

лексики, тоді як граматичні структури залишаються поза увагою широкої педагогічної практики. Саме ця обставина зумовила вибір теми дослідження [5; 6].

Хмара слів, з погляду інструментального використання, є способом графічної інтерпретації мовних одиниць, зазвичай на рівні слів, які найчастіше зустрічаються у тексті. Пропонуємо розглядати хмару не лише як репрезентацію лексичної поверхні тексту, а й як можливість зафіксувати й візуалізувати частотність граматичних ознак – таких як рід, число, відмінок, час, стан, особа, спосіб тощо. Така перспектива дозволяє осмислити хмару слів як інструмент морфологічного, а подекуди й синтаксичного аналізу [2].

У межах опрацювання теми розглядалися можливості корпусного підходу, що передбачає систематичний збір, морфологічну розмітку й обробку текстового матеріалу. Для цього проаналізовано принципи роботи загальнодоступних інструментів на зразок Voyant Tools [5], WordArt [6], Sketch Engine [7], а також спеціалізованих систем, що підтримують українську мову. Об'єктом аналізу уявно постають різножанрові тексти: художні твори, публіцистика, наукові тексти, навчальні матеріали. На кожному з етапів – від попередньої обробки текстів до візуалізації – можливе виділення певних граматичних категорій, які підлягають кількісному аналізу.

Із педагогічної точки зору, такий підхід має значний потенціал. Припускається, що використання хмар слів як інструменту візуалізації граматичних явищ може сприяти як глибшому засвоєнню матеріалу, так і розвитку вмінь аналізу та критичного мислення. Завдяки тому, що граматичні форми постають у вигляді зорово впізнаваних елементів, учні можуть краще осмислити функціональне навантаження тих чи інших форм у тексті. Наприклад, візуалізація відмінкових форм іменників у політичних виступах, імовірно, дозволяє побачити домінування знахідного й родового відмінків, що свідчить про переважання адресованості та номінативної функції у таких текстах.

Окрему увагу може бути приділено побудові хмар, що відображають дієслівні форми в контексті темпорального аналізу. Наприклад, у художній прозі, як правило, переважає минулий час, тоді як у публіцистичних жанрах – теперішній, що відповідає комунікативній настанові жанру [3]. Це відкриває простір для інтерактивних завдань: запропонувати студентам самостійно створити хмару граматичних форм з уривка тексту, пояснити її логіку, сформулювати висновки про мовний стиль, жанр чи емоційну тональність тексту.

Суттєвою перевагою такої методики є те, що вона поєднує в собі елементи візуального навчання, індивідуалізованого підходу та цифрової грамотності [1; 4].

Студент не лише працює з матеріалом, а й формує власне мовне бачення, розвиває навички аналізу й презентації результатів. Крім того, сама побудова хмари має ігровий, естетичний компонент, що посилює мотивацію до навчання.

У перспективі така методика може бути інтегрована в онлайн-курси з української мови, використана в дистанційній освіті, адаптована до потреб учнів середньої школи. [3; 4] Її також можна ефективно поєднувати з іншими цифровими інструментами, зокрема з хронологічними шкалами, інфографікою, ментальними картами тощо, що робить навчальний процес багатовимірним і концептуально насиченим.

Підсумовуючи, слід зазначити, що візуалізація граматичних структур за допомогою хмар слів є інноваційною та перспективною формою роботи з мовним матеріалом [1; 3]. Вона дозволяє не лише представити мовні явища у наочній формі, а й осмислити їх у ширшому контексті тексту, стилю, жанру, комунікативної ситуації. У цьому вбачається її велика методична цінність для сучасної мовної освіти.

Висновки. Отже, хмари слів – це не лише інструмент для графічного відображення лексики, а й потужний засіб аналізу граматичних явищ, здатний змінити уявлення про викладання граматики. Їх застосування дозволяє побачити частотні закономірності вживання граматичних категорій, посилити мотивацію до навчання, сприяти розвитку критичного мислення та глибшому розумінню функцій мовних одиниць. Запропонована методика є перспективною для інтеграції в шкільну, університетську та дистанційну освіту, а також заслуговує на подальше дослідження та практичне впровадження.

Список використаної літератури:

1. Бондаренко С. І. Цифрові інструменти вивчення мови: можливості та перспективи. *Інформаційні технології і засоби навчання*. 2020. № 3 (77). С. 42–47. URL: <https://journal.iitta.gov.ua/index.php/itlt/article/view/3380> (дата звернення 01.04.2025)
2. Кочерган М. П. Загальне мовознавство. Київ : Академія, 2010. 368 с.
3. Циба Ю. С. Можливості використання візуалізації даних у викладанні мов. *Педагогічна освіта: теорія і практика*. 2019. Вип. 26. С. 110–116. URL: <https://pedosvita.kubg.edu.ua/index.php/journal/article/view/205>
4. Мельничайко О. І. Інформаційно-комунікаційні технології у викладанні філологічних дисциплін. *Науковий вісник МНУ імені В. О. Сухомлинського*. Серія: Педагогічні науки. 2019. № 4 (67). С. 147–153.
5. Voyant Tools. Онлайн-сервіс для створення хмар слів. URL: <https://voyant-tools.org> (дата звернення 29.03.2025).

6. WordArt.com. Онлайн-сервіс для створення хмар слів. URL: <https://wordart.com> (дата звернення 31.03.2025)
7. Sketch Engine: Text analysis tool. Онлайн-сервіс. URL: <https://www.sketchengine.eu> (дата звернення 01.04.2025).